YANGI O‘ZBEKISTON TASHQI SIYOSATI KONSEPSIYASIDA MINTAQAVIY VA GLOBAL EKOLOGIK TASHABBUSLAR

Nurmetov Ismoil Alimbayevich,
Tarix fanlari falsafa doktori (PhD), Urganch davlat universiteti dotsenti.
ismoilnur1984@gmail.com

Annotatsiya. *Maqolada O‘zbekistonning xalqaro maydondagi nufuzini mustahkamlash jarayonida mintaqaviy va global tashabbuslarning roli tizimli tahlil etiladi. Tadqiqotda Yangi O‘zbekiston tashqi siyosati konsepsiyasida ilgari surilgan diplomatik faollik, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikning yangi modeli hamda “tashabbusga asoslangan diplomatiya” tamoyilining mazmun-mohiyati yoritiladi. Shuningdek, Birlashgan millatlar tashkilotining Bosh Assambleyasida ilgari surilgan rezolyusiyalar, Markaziy Osiyo davlat rahbarlarining Maslahat uchrashuvlari, Orolbo‘yi mintaqasiga oid tashabbuslar va Birlashgan millatlar tashkilotining iqtisodiy va ijtimoiy kengashi (EKOSOS) tarkibiga saylanish jarayonlari O‘zbekistonning xalqaro imijiga ta’sir qiluvchi omillar sifatida baholanadi. Maqolada tashqi siyosiy tashabbuslarning xalqaro hamjamiyat tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi, diplomatik diskursdagi ishtirok darajasi va milliy manfaatlarning global kun tartibiga integratsiyalashuvi jarayonlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Xulosa qismida O‘zbekistonning xalqaro nufuzining ortishi barqaror rivojlanish strategiyasi bilan uzviy bog‘liqligi ta’kidlanadi.*

Kalit so‘zlar: *BMT, O‘zbekiston, tashqi siyosat, diplomatiya, xalqaro nufuz, rezolyusiya, mintaqaviy integratsiya, tashabbus, imij.*

Аннотация. *В статье проводится системный анализ роли региональных и глобальных инициатив в укреплении позиций Узбекистана на международной арене. В исследовании раскрывается сущность концепции «дипломатии, основанной на инициативе», нового формата сотрудничества с международными организациями, а также дипломатической активности, продвигаемой в рамках внешнеполитической стратегии Нового Узбекистана. Кроме того, резолюции, выдвинутые на Генеральной Ассамблее Организации Объединённых Наций, Консультативные встречи глав государств Центральной Азии, инициативы по Аральскому региону и процесс избрания Узбекистана в Экономический и социальный совет ООН (ЭКОСОС) рассматриваются как факторы, влияющие на международный имидж страны. В статье научно анализируются поддержка внешнеполитических инициатив международным сообществом, уровень участия в дипломатическом дискурсе и интеграция национальных интересов в глобальную повестку дня. В заключении подчеркивается, что рост международного авторитета Узбекистана тесно связан со стратегией устойчивого развития.*

Ключевые слова: *ООН, Узбекистан, внешняя политика, дипломатия, международный престиж, резолюция, региональная интеграция, инициатива, имидж.*

Abstract. *The article provides a systematic analysis of the role of regional and global initiatives in strengthening Uzbekistan’s position in the international arena. The research explains the essence of the concept of “initiative-based diplomacy,” the new model of cooperation with international organizations, and the diplomatic activity promoted within the framework of the foreign policy concept of New Uzbekistan. Additionally, the resolutions proposed at the United Nations General Assembly, the Consultative Meetings of the Heads of Central Asian States, initiatives related to the Aral Sea region, and the process of Uzbekistan’s election to the United Nations Economic and Social Council (ECOSOC) are evaluated as key factors influencing the country’s international image. The article scientifically examines the support of foreign policy initiatives by the international community, the level of participation in diplomatic discourse, and the integration of national interests into the global agenda. The conclusion emphasizes that the rise of Uzbekistan’s international prestige is closely linked to its sustainable development strategy..*

Keywords: *UN, Uzbekistan, foreign policy, diplomacy, international prestige, resolution, regional integration, initiative, image.*

Kirish. Ma’lumki, dunyoda global va mintaqaviy o‘zgarishlar sodir bo‘layotgan bugungi murakkab bir sharoitda mamlakatlararo mavqeini saqlab qolish va kelajak taraqqiyotini ta’minlash yagona mintaqaviy integratsiyalashuv asosida hal etilishi mumkin. Prezident Sh.Mirziyoev BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasidagi nutq so‘zlar ekan, “Biz ajdodlarimizning donishmandlik an’analariga amal qilib, teran anglagan holda, qat’iy islohotlarni amalga oshirmoqdamiz, mamlakatimizning yangi qiyofasini shakllantirish yo‘lidan bormoqdamiz”, – degan edi[1].

Mazkur g‘oyaning mantiqiy davomi sifatida yillar davomida o‘z yechimini kutayotgan ishlar bo‘yicha konstruktiv rejalar ishlab chiqilmoqda. Xususan, Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasining 98-maqsadi aynan ushbu yo‘nalishga qaratilgan bo‘lib, unda jahon hamjamiyatida respublikamiz imijini oshirishga qaratilgan axborotlar yetkazish samaradorligini oshirish masalasi muhim topshiriq sifatida ilgari surilgan.

XXI asr geosiyosiy jarayonlari shuni ko‘rsatadiki, kichik va o‘rta davlatlarning xalqaro maydondagi nufuzi nafaqat harbiy salohiyat yoki iqtisodiy qudrat bilan, balki tashabbuskorlik, mintaqaviy va xalqaro diplomatiyada faollik kabi omillar bilan ham belgilanmoqda. Shu ma’noda, so‘nggi yillarda “Yangi O‘zbekiston”ning tashqi siyosat modeli xalqaro ekspertlar tomonidan "initiative-based diplomacy" – tashabbusga asoslangan diplomatiya sifatida ta’riflanmoqda.

Tadqiqot ob’ekti va uslubi. Davlatning xalqaro maydondagi maqomi va uning qanday idrok etilishi masalasi bugungi kunda tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Tashqi ijobiy imij davlatning boshqa davlatlar va xalqaro tuzilmalar bilan munosabatlari tizimida shakllanadi.

XX asrning oxirlariga kelib davlatlar o‘rtasidagi muvozanatni saqlashda va o‘zaro hamkorlik munosabatlarida - xalqaro tashkilotlarning roli katta ahamiyat kasb eta boshladi. Ayniqsa integratsiya sharoitida dunyo hamjamiyatinig shakllanishi, xalqaro jinoyatchilik va uning turli ko‘rinishlariga qarshi jiddiy kurash olib borishda xalqaro tashkilotlarning yaqin hamkorligi juda zarurdir[2]. Respublikamizning dunyodagi xalqaro tashkilotlar bilan anjumanlar o‘tkazishlari, hamkorlik tajribalari ushbu hamkorlikning rivojlanish istiqbollari xususida ayrim xulosalarni chiqarish va uning yanada rivojlanishi uchun ayrim yo‘nalishlarni belgilash imkonini beradi.

Globallashuv jarayoni davlat imijini shakllantirish va saqlash texnologiyalarining o‘zgarishiga yordam beradi. O‘zbekistonning mintaqaviy va global tashabbuslardagi ishtiroki orqali xalqaro maydondagi nufuzining shakllanishi va mustahkamlanishini tahlil qilish uchun tadqiqotda tizimli va xronologik tahlil, qiyosiy tahlil, Diplomatik diskurs, manbashunoslik tahlili usullaridan foydalanilgan. Ular quyidagilardan iborat: Tizimli tahlil usuli. O‘zbekiston tashqi siyosati bir-biri bilan bog‘liq geosiyosiy omillar tizimi sifatida o‘rganildi. Bu yondashuv mamlakatning mintaqaviy diplomatiyasi, global tashabbuslari va xalqaro tashkilotlardagi ishtiroki o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir mexanizmini ochib berish imkonini berdi.

Qiyosiy tahlil usuli - O‘zbekistonning tashqi siyosiy faoliyatini Markaziy Osiyoning mintaqasidagi integratsiya jarayonlari kontekstida tahlil qilish imkonnini beradi. Bu orqali O‘zbekistonning tashabbuskorlik, diplomatik dinamika va xalqaro nufuzning o‘sish tendensiyalari aniqlandi. Diplomatik diskurs orqali Prezident nutqlari, BMT Bosh Assambleyasidagi chiqishlar, mintaqaviy sammitlar bayonotlari va xalqaro matbuot materiallari tahlil qilinsa, manbashunoslik va rasmiy hujjatlar tahlili asosida BMT rezolyusiyalari, O‘zbekiston tashabbuslarining normativ-huquqiy asoslari o‘rganiladi.

Muhokama va natijalar. Avvalo, O‘zbekistonning iqtisodiy salohiyati va rivojlanish sur’atlari va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish borasidagi sa’y-harakatlari bugungi kunda jahon iqtisodiyotining muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Mamlakatda investitsiya muhitini yanada yaxshilash, to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalarni jalb etishni rag‘batlantirish, investorlarning bu boradagi davlat siyosatining izchilligiga bo‘lgan ishonchini mustahkamlash va investorlar bilan ishlashda davlat tuzilmalarining mas’uliyati oshirilmoqda. Shu bois yurtimizga xalqaro kompaniyalar va investorlarning faol ravishda kirib kelishi ortmoqda.

O‘zbekistonning xalqaro hamkorlik sohasidagi faoliyati ham diqqatga sazovor. Mamlakatning tashqi siyosati o‘zaro ishonch va hamkorlikka asoslangan bo‘lib, o‘z navbatida, bu muhim omil xorijiy davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan ikki va ko‘p tomonlama hamkorlikning shartnomaviy-huquqiy asoslarini

[1] O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida nutq so‘zladi. 20.09.2017. // www.president.uz

[2] Ғаффоров Я. Халқаро ташкилотлар ҳамкорлиги. Тошкент, 2021. – Б. 54.

mustahkamlash imkonini berdi. Xususan, O‘zbekiston BMT, YeXHT, Islom hamkorlik tashkiloti kabi xalqaro tashkilotlar doirasida o‘z mavqeini mustahkamladi. Shu bilan birga, O‘zbekistonning madaniy va ma’naviy merosi xalqaro maydonda alohida o‘ringa ega. Xususan, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi tarixiy shaharlar va ularning boy madaniy merosi dunyo jamoatchiligining diqqatini o‘ziga jalb etmoqda. Turizm sohasidagi rivojlanish va sayyohlik infratuzilmasini yaxshilash natijasida O‘zbekistonga keluvchi sayyohlar soni yildan-yilga ortib bormoqda.

Yangi O‘zbekiston sharoitida mamlakat tashqi siyosati "faqat tashqi aloqalar emas, balki tashqi maydonda milliy nufuzni shakllantirish" tamoyili asosida qayta formatlandi. Bunda, O‘zbekistonning xalqaro tashkilotlar faoliyatidagi ishtiroki passiv kuzatuvchi darajasidan tashabbuskor sub’ekt maqomiga ko‘tarildi. Xususan, Markaziy Osiyo davlat rahbarlarining Maslahat uchrashuvlari, Orolbo‘yi mintaqasi bo‘yicha tashabbuslar, BMT Bosh Assambleyasining maxsus rezolyusiyalari O‘zbekistonning global maydondagi diplomatik imijini mutlaqo yangi bosqichga olib chiqdi.

2016-yildan boshlab O‘zbekiston tashqi siyosatining asosiy ustuvor yo‘nalishlaridan biri -Mintaqaviy integratsiya va qo‘shnichilik diplomatiyasini institutsional darajaga olib chiqish bo‘ldi. O‘zbekiston Respublikasi tashqi siyosatining bosh ustuvor yo‘nalishi Markaziy Osiyo mintaqasidir. O‘zbekistonning Markaziy Osiyodagi siyosati mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta’minlashga, mintaqaviy xavfsizlikning muhim muammolarini hal etishga qaratilgan. O‘zbekiston mintaqaviy savdo-iqtisodiy hamkorlikni mustahkamlash, mintaqaning transport va tranzit infratuzilmasini rivojlantirish, Markaziy Osiyo transchegaraviy daryolarining suv-energetika resurslaridan oqilona va kompleks foydalanish hamda mintaqaning ekologik barqarorligini ta’minlash, chegaralarni delimitatsiya va demarkatsiya qilish jarayonini yakuniga yetkazish uchun barcha sa’y-harakatlarni amalga oshiradi[3].

Xalqaro hamjamiyat bilan keng ko‘lamli hamkorlik natijasida O‘zbekiston bir qancha yutuqlarga erishdi. Jumladan, Yangi O‘zbekiston sharoitida BMT bilan hamkorlikda yangi tendensiyalar, o‘zaro munosabatlarda yangi bosqich boshlandi. 2017-, 2024-yillarda BMT Bosh kotibi Antoniu Guterrish rasmiy tashrif bilan O‘zbekistonda bo‘ldi. O‘zbekiston Prezidenti Sh.Mirziyoev BMT Bosh Assambleyasining 72-, 75-, 76-, 78-, 80-sessiyalarida nutq so‘zladi. Davlatimiz rahbari tashabbusi bilan BMT Bosh Assambleyasida qator rezolyusiya va deklaratsiyalar qabul qilindi. Jumladan, 2018-yil “Markaziy Osiyo mintaqasida tinchlik, barqarorlik va izchil taraqqiyotni ta’minlash bo‘yicha mintaqaviy va xalqaro hamkorlikni mustahkamlash”, “Ma’rifat va diniy bag‘rikenglik”, 2019-yil “Markaziy Osiyoda barqaror turizm va barqaror rivojlanish”, 2021-yil “Orolbo‘yi mintaqasini ekologik innovatsiyalar va texnologiyalar hududi deb e’lon qilish”, 2022-yil “Markaziy va Janubiy Osiyo o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni mustahkamlash to‘g‘risida”, “Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishni jadallashtirishda parlamentlarning rolini kuchaytirish to‘g‘risida”, 2024-yil “Xalqaro sivilizatsiyalar o‘rtasidagi muloqot kuni”, “O‘rmonlarni barqaror boshqarish asosida o‘rmonlarni ko‘paytirish va qayta tiklash bo‘yicha harakatlar dekadasi” rezolyusiyasi hamda 29-aprelni “Xalqaro zilzila qurbonlarini xotirlash kuni” deb e’lon qilish to‘g‘risidagi rezolyusiyalar shular jumlasidandir[4]. Ushbu rezolyusiyalar nafaqat Markaziy Osiyoning iqtisodiy va siyosiy rivoji, balki butun dunyodagi global muammolarni hal etishga ham muhim ta’sir ko‘rsatadi.

2018-yil 24-avgust kuni Turkmanboshi shahrida o‘tgan Orolni qutqarish xalqaro jamg‘armasining ta’sischi davlatlari rahbarlari sammitida O‘zbekiston Prezidenti Orol mintaqasidagi ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik vaziyatni yaxshilash borasida muhim tashabbuslarni ilgari surdi, jumladan, Orolbo‘yini ekologik innovatsiyalar va texnologiyalar hududi deb e’lon qilishni taklif etdi. Natijada, 2019-yilning noyabr oyida O‘zbekiston rahbariyatining tashabbusi bilan BMT shafeligidagi Orolbo‘yi mintaqasi uchun Inson xavfsizligi bo‘yicha ko‘p tomonlama sheriklik asosida Trast fondi tashkil etildi[5].

2024-yil 4-iyun kuni BMT Bosh Assambleyasi O‘zbekiston tashabbusi asosida “Markaziy Osiyo davlatlarining giyohvandlik bilan bog‘liq muammolarni samarali hal etish va bartaraf etish uchun yagona front bo‘lib harakat qilish va hamkorlik qilishga tayyorligi to‘g‘risida”gi rezolyusiyani bir ovozdan qabul qildi.

[3] Madaminov O. O‘zbekistonning davlat imijini shakllantirishda xalqaro tajribalarning qo‘llanilish tarixi. PhD diss... avtoreferati. Urganch, 2025. – B.18.
[4] Абдимўминов О. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти – Ўзбекистоннинг глобал ҳамкори. 25.09.2025. //www.uza.uz
[5] Ўзбекистон дипломатияси тарихи. 6-жилд. Тошкент, 2019. – Б. 359.

Rezolyusiyada Markaziy Osiyoda Barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish mintaqadagi giyohvand moddalar savdosi va giyohvandlikka qarshi kurashish bilan chambarchas bog‘liqligi ta’kidlangan.

2024-yil iyun oyida 2025-2027- yillar uchun BMT Iqtisodiy va ijtimoiy kengashi a’zoligiga o‘tkazilgan saylovda O‘zbekiston 185 mamlakat tomonidan qo‘llab-quvvatlanib, EKOSOSga saylandi. BMT doirasida barqaror rivojlanishning barcha uch yo‘nalishi – iqtisodiy va ijtimoiy sohalar, shuningdek, atrof-muhitni rivojlantirishga qaratilgan sa’y-harakatlarda EKOSOS muhim o‘rin tutadi.

2024-yil 13-14-iyun kunlari “Ekologik tahdidlar: o‘zgarayotgan dunyoda inson huquqlarining istiqboli va barqaror yechimlarni izlash” mavzusidagi Inson huquqlari bo‘yicha IV an’anaviy Samarqand forumi o‘tkazildi. Prezidentimizning Samarqand forumiga murojaatidagi g‘oya va tashabbuslari O‘zbekistonda iqlim o‘zgarishlari bilan bog‘liq inson huquqlari muammolariga yechim topish masalasiga alohida e’tibor qaratilayotganini yana bir bor tasdiqlaydi[6].

Xulosa. O‘zbekistonning xalqaro maydondagi o‘rni va ahamiyati yanada ortishi mamlakatning barqaror rivojlanishi va xalqaro hamjamiyat bilan integratsiyalashuvida muhim omil bo‘lmoqda. Bu jarayondagi islohotlar va sa’y-harakatlar mamlakatning kelajakda ham xalqaro maydondagi nufuzi va obro‘-e’tibori yanada mustahkamlanishiga qat’iy ishonch bag‘ishlaydi.

Manbalar va adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev BMT Bosh Assambleyasining 72-sessiyasida nutq so‘zladi. 20.09.2017. // www.president.uz
2. Ғаффоров Я. Халқаро ташкилотлар ҳамкорлиги. Тошкент, 2021.
3. Madaminov O. O‘zbekistonning davlat imijini shakllantirishda xalqaro tajribalarning qo‘llanilish tarixi. PhD diss... avtoreferati. Urganch, 2025.
4. Абдимўминов О. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти – Ўзбекистоннинг глобал ҳамкори. 25.09.2025. //www.uza.uz
5. Ўзбекистон дипломатияси тарихи. 6-жилд. Тошкент, 2019.
6. Раҳматжанова Д. Ўзбекистоннинг халқаро майдондаги нуфузи йилдан-йилга ортиб бормоқда http://pravacheloveka.uz/uz/news/m13591

[6] Раҳматжанова Д. Ўзбекистоннинг халқаро майдондаги нуфузи йилдан-йилга ортиб бормоқда http://pravacheloveka.uz/uz/news/m13591